

A mi hazánk: az otthonunk

Irta: Paál Árpád

Karácsony a világeszmévé lett Gyermekek ünnepe. És így lett a gyermekek, a családi melegség, az otthon ünnepe is. Akiknek nincs otthonuk, azok is ez ünnepen hazavágyódnak. Az árvák szomorúságának a mélabuja is ott reszket, ott didereg az otthonok fénykódján kívül. És minden árvának egyszer otthonra kell hogy legyen. Meleg, barátságos, magát szeretettető fészke, mely testnek és léleknek enyhülést és megvidámulást tud adni. Egyszer minden árva rá kell hogy találjon erre az otthonra. Másképpen nem lesz a földön békeség és nyugalom soha.

Pedig az első karácsonykor azt kívánta az isteni szózat: „Békeség a földön a jóakaratu embereknek.”

És az árvák kiváltképpen jóakaratuak, mert valami legfőbb jó hiányzik az életükből, tehát szívük szerint, könnyezésük belső és külső csorgásával ezért a hiányzó jószágért vágyódnak. Az árva népek is ilyenek. A Karácsony az árva népek reménységének is az ünnepe. És kik azok az árva népek! Mi vagyunk: a népkisebbségeknek nevezett néptöredékek, kik leszakadtunk, más-hová vetődöttünk egy-egy nagyobb népcsaládból.

De azért otthonunk legalább nekünk is van. Sőt árvaságra jutásunk után csak az otthonunk a mindenünk. Az otthonunk a hazánk is. A kisebbségi népeknek nem is lehet más hazájuk, csak a szülőföldjük és társadalmi kiterjedésük területe. Országukban is egyebütt idegenek. Országos ügyekben szavuk még ideális állapotok esetén is csak számuk arányában van, tehát mindig leszavazás a részük, mert kisebbségek. Figyelemre és körülményeik számbavételére még legideálisabb esetben is csak saját nyelvterületükön és saját külön ügyeikben számíthatnak. Az ország nem az övék, csak ők az országé. Az országból csak annyit az övék, amit házukkal, birtokukkal, kereskedelmi és ipari kiterjedésükkel, testi és szellemi munkájuk alkotásával elfoglalhatnak és — megtarthatnak.

Csak magánvonatkozású életviszonyaikkal lehetnek többé-kevésbé rendelkezők és maguk urai, a közdolgokban nem, az állam egész jogában nem; ez utóbbi uralmi területen — mondom — legfőlegbb figyelmet kaphatnak. Tehát az ország határai tovább érnek, mint a magunk élete határai. Hazánk szűkebb, mint az országunk. Hazánk csak az otthonunk. Ez otthon határa csak templomaink harangja szétrezgésével táru, de csak a levegőben és a szívekben. Am ez a szét-tárulás is az otthon képét hozza és hirdeti; azt a képet, mely szülőföldünket ábrázolja, vagy a mi állandó munkahelyünket, vagy a mi gyermekeink első lépéseinek a kicsi kis tapogató helyét, s apánk és anyánk virágos vagy elhagyott sirhalmát. Az ezekről való belső kép a mi hazánk, kiknek az ország nem tulajdonunk, csak gazdánk és fennhatóságunk.

Hogy emberileg többre van-e jogunk, azt én most nem vitatom. A kisebbségi népek többnyire nem vettek részt az állam alapításában, s így azért maradtak ki a jogból, hogy az egész államot a magukénak is mondassák. Nyelvüket az egész ország nem ismerheti, s így azért idegenek a nyelvük határán kívüli területeken.

De viszont, ahol ők otthon vannak, azt mégis a magukénak mondhatják és érezhetik, mert a maguk vagy őseik munkájával tették azt

a helyet otthonukká. És ezen a részlet-területen, otthonuknak a helyén maguk és velük egy nyelven beszélő otthontársaik nyelvüket mégis ismerhetik, ezt a nyelvet használhatják, s egyszerűen lehetetlen ezt maguktól idegennek tekinteniük. Emberileg tehát az otthonra és ez otthonban a nyelvre föltétlenül megvan a joguk.

Már most jön az úgynevezett közigazgatás. Ez valami olyan dolog, mint az emberi szervezetben az ideghálózat. Az államnak is, az országnak is van ideghálózata. Akar valamit, s azt idegei megmozdításával megcselekszi. Az agy elhatároz, a kezek a zsebekbe nyulnak adófizetésért, vagy fegyverhez nyulnak a katonáskodásért, a lábak megindulnak, a háta nekigörbülnek, az egész szervezet megmozdul és dolgozik és izzad, stb. A céltudatosság, ami e mozgásban az államért, az állam együttemű és egy alárendeltségű munkálkodásáért történik: az a közigazgatás.

Azonban az állam nem önmagáért van, hanem a benne foglalt társadalom boldogulásáért. Erős és élénk társadalmi élet nélkül az állam is erőtlén és zavaros életű. Tehát a közigazgatás az állami funkciók érdekében a helyi társadalmak életéből is visszasugárzásokat kell, hogy kapjon. Az agyból megindított idegáram nem elég; a karban is, a tenyérben is, az ujjbegyében is viszont ideg és izom kell, hogy legyen az állam és a benne levő társadalom működéséhez. Ugy mondhatnók tehát, hogy a közigazgatásban van egy állami gépszerűség (mechanizmus) és van egy visszaható élő szervezet (organizmus), a társadalmi elbíró és felhasználó képesség. Amely nemcsak igahuzó, de igairányító is; nemcsak a gép prése alá tartozó anyag, hanem a gépet szabályozó és ésszel alkalmazható tehetség is. A gépszerű és az élő szervezetű összehatások adják a tulajdonképpeni közigazgatást.

Ennek állami vonatkozásban tárgyai, de helyi viszonylat szerint már alanyai az egyes helyi társadalmak. Amennyiben így a saját alanyiságuk érvényesülhet, úgy állanak elő az önkormányzatok. A helyi területek saját lélekzesei, saját érdekükben való közös munkálkodásai, melyek egyszersmind az állam tevékenységéből, rájuk tartozó részt is elvégzik. Faluk, városok, megyék, országrészek mind ilyen önkormányzati alanyokká válhatnak. Aszerint lesz ezekben lüktetőbb és egészségesebb az élet, hogy az állam gépszerűsége több lélegzést, több szabadságot, több magából fejlődést hagy-e a társadalomnak, vagy ellenkezőleg; ez a gépszerűség tulteng és lebéklyozza a társadalmat. Világos dolog, hogy a társadalom szabad lélegzése kívánatosabb, mert akkor az állam gépezete is több élénkséget és több eredményt tud produkálni. Tehát önkormányzat kell a társadalomnak. A falu, a város, a megye, az országrész önkormányzata mintegy egymás fölé rangosodva, olyan hierarchiát ad, mely végső sorban az állam legmagasabb foka és akarása felé vonz és csatornázza minden nép-akaratot. Anélkül, hogy azt a saját akarata ellen fordítaná.

Ebbe a magától élő és magából megnövő országsszervezetbe egészen jól beleillenek az otthonok. A mi hazánk is így az országban megtalálja az élő összefüggését és a nyugodt lélegzését. Legalább is így kellene lennie.

Mik ennek az előfeltételei? Hogy az otthonok is a maguk társadalmi szabadságában érintetlenül maradjanak. Hogy nekik is a maguk körére, helyi viszonyaira, e helyi viszonyokból összetevődő közéletre meglegyen az önkormányzatuk. Az igazi, a maguk okossága és bölcsessége és célszerűsége szerinti önkormányzatuk, a maguk fejével és a maguk embereivel intézve. Ehhez a felsőbb fokú önkormányzatok legfőlegbb jó tanácsolással járuljanak, de ne ellenkező és zavaró, s az ügyeket nem ismerő és azokba csak hatalmaskodóan beavatkozó parancsolásokkal. Ennek a fejében az önkormányzatok is elvégzik az államtól rájuk eső teendőket; hiszen a maguk gondja elvégzésére megvolt a szabadságuk.

Ha otthonunk ilyen közigazgatást nyerhetne, akkor méginkább meglenne a hazánk. És szeretni tudnók országunk többi részét is, mely így élni hagy bennünket. Szeretni tudnók államunkat is, mely így kölcsönös együttműködést, otthonunkat tisztelő (de gyanusan és ellenségesen nem kémlelő) figyelmet valósít meg helyi életünkkel. Otthon-hazánk így fogalmilag és érzésselileg számunkra is kiterjedtebb, szétsugárzóbb lenne. A más otthonukat és más nyelvüket is testvérek és jóakarónak éreznők, s el tudnók képzelni az otthonokat összefoglaló nagyobb otthont, a hazákat összefoglaló nagyobb hazát. Végső sorban kis otthon-hazánkból át tudnók ölelni az emberiség nagy hazáját is, minden országoknak és népeknek az otthonok szabadságában és szeretetében való nagy szolidaritását.

Fájdalom, nálunk a közigazgatás nem az otthonok megbecsülését, illetve nem a mi otthonaink, a kisebbségi népek otthonai önkormányzatát akarja. Ez otthonterületeket belepi állami mindenhatósággal. Ilyen irányu az új közigazgatási törvényünk is. Ad is önkormányzatot, de el is veszi. A népkisebbségi kérdés megoldása és nyugodt elhelyezkedése ezért nem sikerül, mert elvész az államhatalom féltékenykedő és ránk szíjjazódó gépszerűségében, a csűrő-csavaró hengerelések között. Elvész az otthonok természetes jogának a kiforgatásában.

Pedig mindennek az otthon jogából kellene kiindulnia. Akkor természetesnek kellene tartani, hogy a magyar Székelyföldön, a városokban, a Kalotaszegen, az erdélyi nyugati határok mentén tömeges elhelyezkedésben él, s az országos néptöbbséghez képest helyi viszonylatokban többségeket alkot. Természetesnek kellene venni, hogy ezeken a helyeken a mi nyelvünk a jellegzetes és annak tulnyomó használata olyan jogunk, mint maga az élet. Természetesnek kellene venni, hogy ezen a nyelven való művelődésünket tartjuk elsőnek. És természetesnek kellene venni azt is, hogy ezeken a helyeken a magunk gazdasági tulsulya és esetleg kizárólagossága is zavar-talanul érvényesülhessen.

Az otthon jogában ez mind benne van. A házamba, a birtokomba csak vendégként ülhet be valaki, de nem urként és rendelkezőként. Abba se szólhat bele, hogy a gyermekemmel az anyja nyelvén beszéljek. Sőt ő is igyekszik ezen a nyelven megértetni magát velem, ha valamit kérni akar tőlem. Viszont ha nekem van kérni valóm tőle, akkor én is az ő nyelvén igyekszem megértetni magam. Nos, az otthon fogalmából kiindulva, így egész természetes logikával kikö-

következtethető, hogy miféle önkormányzati helyzet, miféle önrendelkezési jog volna szükséges a népkisebbségek számára. Nyelvi jogaik is hogyan kapnák meg a határaikat, illetve azt a vonatkozásukat, hogy maguk körén belül azzal élhetnek, a velük szemben való kéréseknél azzal kell élni, míg a tőlük elinduló kérések nyelvét az szabná meg, hogy hová folyamodnak. Az állam és a közigazgatás így hagyná meg hazánknak az otthonunkat.

Egyébként még ezt a kis hazánkat is elveszi.

*

Valami megfogható, használható, kikövetelhető területjogot, az otthonok körül csoportosuló életviszonyok tiszteletben tartását és az azok fölötti rendelkezést a kisebbségeknek már el kellene érniük. Vannak évenként népkisebbségi nemzetközi kongresszusok. Nem tudom, hogy miféle konkrét célt akarnak elérni. Hangoztatják, hogy az államhatárok iránt és a néptöbbségek iránt lojálisak. Helyes, de ezt itthon is el lehet mondani. Ezért nem szükséges nemzetközi kongresszusokat rendezni.

Hát még mit kívánnak? A Népszövetségtől a kisebbségi jogvédelem gyakorlatiasabb és könnyebb módjait. Ez is helyes; de hol vannak a jogok, amiket védeni kell? A sokéves nemzetközi kongresszusok nem tudták még kiképezni a népkisebbségek életalapjait. Hangoztatják az új államok, hogy ők felszabadítást végeztek. Nos, hát a népkisebbségek is felszabadultak? Ellenkezőleg. Otthonuk jogát az új államalakulások rendszere az államszuverenitásba elnyelte. A népkisebbségeket is fel kell szabadítani. Valami ilyen határozottság irányában nem látom a népkisebbségi kongresszusok fejlődését.

Annak idején a vallásszabadsági küzdelmek szintén hatalmi küzdelmek voltak, de végül is megfogható konkrétumokká leszűrődtek. A vallási kisebbségek elismerésüket követelték a vallási többségtől. Az elismerés elvének gyakorlati kifejezését is kívánták követőiknek saját papjaik hatósága alá bocsátásában, a templomok átengedésének vagy felépítésének a szabaddá tételében, a hívő gyülekezetek önkormányzatában, vagyoni és szellemi területeken való kizárólagosságokban, egyszóval: személyileg és tárgyilag konkretizált életkörülményben. A népkisebbségek szabadságjoga is csak ilyen konkretizált valóságokban kapja meg az elismerését, s nem a jogegyenlőség és a nyelvjogok elvi hangoztatásában, se azok nehézkes védelmének körmönfont vagy kevésbé körmönfont körülírásaiban.

Egységesen már valami konkrétumot, vagy több, testhezállóbb, gyakorlatibb konkrétumot kellene, hogy követeljenek azok a nemzetközi kongresszusok. Az otthon önkormányzatát. A kisebbségek otthon területeinek az elismertetését és kikerekítéseit, s a szórványoknak ez otthonterületek közigazgatásához való odarendelését. Ahogyan a községi illetőséggel más községben lakhattam, de bizonyítványaimat, illetőségi községem állította ki, adóval főképpen odatartoztam, szegényügyi segélyezést is onnan kaptam, így lehet a szórványban élőknek is a népkisebbségi otthonterületen nemzeti illetőségük, s vagyoniuk és adózásuk tekintetében, valamint népszámlálási és iskolai jogaikra nézve odatartozásuk.

A népek egymás melletti és egymás közötti elhelyezését valamelyes módon meg kell oldani. Hiszen tulajdonképpen ezek a szomszédságok, beékelések és szigetelődések adják a népkisebbségi problémát, amit az államok nem tudnak szuverenitásuktól felszabadultán, mintegy területen-kivüliséggel nézni. Holott lényegében az a helyzet, hogy a népkisebbségek területei nem a néptöbbség tulajdonai, s ha jogegyenlőséget akarnak, akkor a népkisebbségek területjoga is éppen olyan erős és valóságos kell, hogy legyen, mint a néptöbbségeké. A népkisebbségeknek csak ezen a területen lehet az otthonuk.

És a népkisebbségeknek csak az otthonuk a hazájuk. Viszont közigazgatási, közigazgatási, közoktatási törvények és állami rendelkezések mind-mind ezeket a kis hazánkat akarják szétzilálni. Ezeket kell tehát megvédeni itthon is, a külföldi kongresszusokon is. De amíg így nem konkretizálódik és nem öntudatosodik az otthon fogalma, addig itthon is, a külföldön is az ugynevezett népkisebbségi kérdés fejtegetéseivel, s a körülötte folyó hatalmi viaskodással csak öröké üres szalmát csépelnek. A népkisebbségi kongresszusok pedig vagy az üres szalmát szolgáltatják, vagy legjobb esetben is nagypuffogású cséphadarók ez üres szalma fölött.